

Rolf Luft

29.6.1914–22.5.2007

Den internationellt välkände och uppskattade professorn i endokrinologi vid Karolinska Institutet, Finska Läkaresällskapets hedersledamot Rolf Luft avled i Stockholm den 22 maj 2007. Han var född på Söder i Stockholm den 29 juni 1914 och var vid sitt frånfalle Karolinska Institutets äldsta alumn. Han blev medicine licentiat 1939 och disputerade 1944 för medicine doktorsgraden vid Karolinska Institutet på en avhandling med titeln "A Study on Hirsutism, Cushings Syndrome and Precocious Puberty". På ett stipendium från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse var han åren 1946–1947 under ett års tid forskare i U.S.A. vid en ledande endokrinologisk klinik, MGH, Massachusetts General Hospital, Harvard University, som leddes av Fuller Albright. Det var ett hektiskt år, skriver han, under vilket han besökte flera andra forskningscentra med ledande forskare inom endokrinologin. Utöver sköldkörtelforskningen vid Thyroid Clinic på MGH under ledning av J.H. Means och diabetesforskningen på A. Joslins centrum för diabetesforskning, The Joslin Clinic i Boston, samt på en institution för hormonbehandling av cancer, bekantade han sig med Hans Selyes stressforskningscentrum i Montreal och den biokemiska institutionen vid Yale University under ledning av C.N.H. Long, där man arbetade med framställning av hormoner och studerade deras fysiologi. Detta kom att vara till stor nytta för Rolfs fortsatta forskarverksamhet. Bland annat lade han grunden till goda relationer med vissa

forskare som sedermera fick nobelpriset i medicin för isolering eller bestämning av proteinhormoner och försåg honom med material som behövdes för hans forskning. Han blev erbjuden en kombinerad forskar- och klinikeranställning, vilket är brukligt i U.S.A. Återkommen till hemlandet meddelade sponsorn, Knut och Alice Wallenbergs stiftelse att man helst såg att han stannade i Sverige för att utveckla endokrinologin där. Ekonomiskt understöd för detta utlovades och Rolf avböjde det amerikanska erbjudandet.

Han inledde genast en intensiv forskning i binjurens och hypofysens hormoner samt kroppens vätske- och mineralbalans tillsammans med några entusiastiska medarbetare. Med en donation från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse grundade han på Karolinska Sjukhuset 1958 en klinik för endokrinologisk forskning som snabbt utvecklades till en internationellt uppskattad forskningsanstalt. Rolf blev docent 1949 och professor i endokrinologi 1961, den förste i Norden och i Europa. Diabetes tilldrog sig hans särskilda intresse. Han var den som så att säga flyttade diabetesproblemen från invärtes medicinen till specialiteten endokrinologi. Man kunde visa att det vi kallar stresshormoner verkade ofördelaktigt bl.a. på ögonbottenförändringar och därmed åtföljande försämring av synen; han ansåg att hypofysens somatotropin förvärrade läget, vilket senare kunde dokumenteras. I samarbete med hjärnkirurgen Herbert Olivecrona började man 1951 utföra hypofysektomier vid en del hypofyssjukdomar och också på patienter med svår diabetes, vilket blev internationellt uppmärksammat. Hypofysektomi var emellertid en radikal åtgärd och ersattes senare av andra metoder. Rolf försökte sig även på att hämma hypofysfunktionen med somatostatin, vilket ledde till nya upptäckter i fråga om detta hormon, bl.a. dess förekomst i pancreas. Han började också med hypofysektomier vid metastaserande mammakarzinom. Influerade av Rolf Lufts hypofysektomiterapi började även våra då ledande endokrinologer, Herman Hortling och Carl August Hernberg, tillsammans med hjärnkirurgen af Björkesten tillämpa denna behandlingsform på mammakarzinom och en del hypofyssjukdomar även i Finland.

När immunologisk bestämning av insulin blev tillgänglig följde en imponerande serie av internationellt betydelsefulla studier av insulinsekretionen på friska personer och diabetiker, även efter hypofysektomi. Denna diabetesforskning fortsatte kontinuerligt och gör det än i dag men omfattar även den genetiska bakgrunden vid diabetes. Rolf Luft blev en central person inom det internationella samfundet för forskningen i diabetes. Han lade grunden till ett välutvecklat nationellt behandlings- och profylaxprogram för diabetes i Sverige, hit hörde till exempel specialutbildning av sjuksköterskor, vilket gav impulser för utvecklingen även hos oss. Somatostatinet ledde till en annan gren av Rolfs forskning, som fortgår alltjämt på hans forskningsinstitut. Rolf Luft hade även andra infallsvinklar, bl.a. insåg han att transsexualism var ett medicinskt problem och att könsbyte var en behandlingsform.

Banbrytande var upptäckten av "Lufts sjukdom", den första iakttagelsen gjordes 1958 av de nu aktuella mitokondriella sjukdomarna. En 29-årig kvinna hade extrem konstant hypermetabolism, feber, värmeintolerans, ständig transpiration, polyfagi, snabba reflexer och takykardi, men tyreotoxikos kunde uteslutas. Denna tidigare okända hypermetabolism initierade ingående biokemiska studier tillsammans med kemisten Lars Ernster, något som ledde till klarläggandet av problemet och som rapporterades 1962. Det rörde sig om "frikoppling" av respirationen från fosforyleringen i mitokondrierna. Detta syndrom upptäcktes först 1971 hos en annan patient, en libanesisk kvinna. Sedan slutet av 1980-talet har forskningen på detta område varit synnerligen aktiv och omfattar i dag, vad vi kallar mitokondriella sjukdomar, ett stort antal likartade tillstånd.

Rolf Luft var ordförande för International Diabetes Federation (IDF) 1973–1979, och hedersledamot i ett trettioårigt diabetessamfund runtom i världen. Han var ledamot av Nobelkommittén i olika funktioner 1961–1979 och ordförande 1976–1979 för dess kommitté för Fysiologi och Medicin 1976–1978, Kungliga Vetenskapsakademien, National Academy of Science in USA, American Academy of Arts and Science och flera andra samfund.

Rolf Luft var med om att grunda Svenska Endokrinologföreningen 1946, som blev en viktig grundpelare för tidskriften *Acta Endocrinologica*. Till den svenska föreningen anslöt sig även Finlands Endokrinologförening, som grundades året därpå, jämte de motsvarande föreningarna i Danmark och Norge. Han var med om att grunda tidskriftsföretaget *Acta Endocrinologica Scandinavica* 1947 som snart blev *Acta Endocrinologica* när föreningarna i Nederländerna och Schweiz anslöt sig till den nordiska gruppen. Han agerade aktivt vid initieringen av *Acta Endocri-*

nologica-kongresserna 1954, som kom att bli de enda heltäckande europeiska kongresserna på detta område ända till 1985 då organisationen ändrades om till en allmäneuropeisk federation. Inom *Acta* var han något årtionde en tongivande person. Redan tidigt på 1950-talet hade Rolf livliga kontakter med diabetesforskarna i Danmark, Niels Steensens Hospital och Nordisk Insulinfond, vars styrelseledamot han var från 1960 och ordförande 1980–1984. Han var en stor Finlandsvän som åtnjöt stor uppskattning bland sina finländska kollegor. Han kallades till hedersledamot i Finlands

Endokrinologförening 1968, i Finska Läkaresällskapet 1975, i Föreningen för invärtes medicin i Finland 1981 och i Finska Vetenskaps-Societeten 1992, jämte några andra samfund. År 1989 invigdes Rolf Luft Research Center for Endocrinology and Diabetes Research och 2005 Rolf Lufts Auditorium vid Karolinska Sjukhuset. Hans bortgång sörjs av hustrun Ritva Jokela från Paltamo samt av en stor skara inhemska och utländska vänner och elever.

Bror-Axel Lamberg

Louis Perret

10.8.1912–2.1.2008

Biträdande professor Louis Perret avled den 2 januari i sin födelsestad Helsingfors. Han var Finska Läkaresällskapets bibliotekarie åren 1967–74 och Sällskapets ordförande 1981–82.

Louis Perret var född den 10 augusti 1912 och blev alltså 95 år gammal.

Han blev student från Åggelby svenska samskola 1931 och avlade medicine licentiatexamen 1942 vid Helsingfors universitet.

Louis Perret verkade under kriget som fartygläkare. Hans militära grad var sanitetskapten vid kustartilleriet och sanitetskaptenlöjtnant i flottan.

Efter kriget tjänstgjorde han under åren 1945–50 som stadsläkare i Kaskö och kommunalläkare i Sjundeå samt verkade därefter som avdelningsläkare vid Mjölballstad Sanatorium och assistentläkare på Maria sjukhus 1950–61. Han blev specialist tre olika gånger: i tuberkuloslära 1953, i den nyinrättade specialiteten lungsjukdomar 1958, och i inre medicin 1960. Han disputerade 1955, och titeln på hans avhandling visar att hans intresse för medicinens historia följde honom ända från början av hans

karriär: ”En medicinsk-historisk studie med särskild hänsyn till förhållandena i Finland.”

När en professur i lungsjukdomar inrättades 1961 fick lärostolen benämningen ”Tuberkulos- och lungsjukdomslära”. Kliniken för lungsjukdomar var då inhytt på Dals sjukhus, därifrån den 1966 flyttade till det nybyggda Mejlans sjukhus. Louis Perret var biträdande lärare vid kliniken 1961–64, och blev docent 1964. Ett år senare blev han biträdande professor i tuberkulos- och lungsjukdomslära, en tjänst som han innehade till sin pensionering 1977.

Till Louis Perrets särintressen hörde musik och kristen humanism, och framför allt historia. Åren 1975–82 föreläste han i medicinens historia vid Helsingfors universitet och publicerade flera medicinhistoriska översikter, där intressanta detaljer livade upp texten. Hans kunskaper i både allmän och medicinsk historia kom fram i synnerhet i samband med klinikens årliga weekendmöten med (motsvarande) Uppsalakollegor. Louis visste ofta mera än guiden på de museer eller i de kyrkor som besöktes i Sverige eller Finland under dessa möten.

Louis Perret fick ett pris för ”för värdefulla forskningsinsatser inom medicinens historia” vid Finska Läkaresällskapets jubileum 1985. Han skrev ett jubileumsnummer år 1991 då Handlingarna fyllde 150 år.

Som klinisk lärare var Louis Perret mänsklig och finkänslig. Han betonade vikten av en god anamnes och lärde sina unga medicine studerande detaljerade särdrag i den kliniska bilden vid olika sjukdomar.

Skillnaden mellan Louis Perret och hans chef Jorma Pätiälä var i många avseenden mycket stor. Det är svårt att tänka sig ett mera omaka ledarpar, och

ändå kom de väl överens. Pätiälä var den joviale och folklige allting ordnar sig-typen, medan den beläste och mångsidige Louis, liksom många professorer på den tiden, höll ett visst avstånd till sina underlydande, han kunde verka till och med lite kantig och barsk. Möjligen kände han sig främmande i den nya tiden med du-reformer, lättäm jargong och jämlikhetssträvanden.

Under mitt första vikariat som assistentläkare på lungkliniken var Louis Perret min ”överrondare”. Jag hade inte ens sett en pleurabiopsi utföras, när jag en dag stod inför uppgiften. Då meddelade jag avdelningssköterskan att jag tänkte ringa Perret. Hon blev alldeles förskräckt. – Vi brukar inte ringa efter Professorn, ring någon av de äldre assistenterna! Men jag visste att alla hade bråttom och tyckte att det var överrondarens sak att undervisa mig, så jag ringde Louis i alla fall. Han blev mycket förvånad men kom genast och demonstrerade en perfekt pleurabiopsi. Först senare föll det mig in att han på grund av klinikens kutym att inte besvara de äldre kollegerna kanske inte hade utfört detta ingrepp på flera år!

Louis Perret var mycket språkkunnig. Förutom svenska, finska, tyska och engelska talade han franska och italienska. Flera av hans publikationer är skrivna på franska. Han kunde ofta förklara det etymologiska ursprunget till ett främmande ord på ett sätt som gjorde att ordet stannade i minnet. När Louis var närvarande kryddades klinikens medicinska möten alltid med några korn kultur och allmänbildning.

Louis Perret ställde höga etiska krav på sig själv och andra, och han var en charmerande gentleman.

Brita Stenius-Aarniala